

Gauda, Ewa / Kozak-Zychman, Wanda

Materiały kostne z pochówków kultury wołyńsko-lubelskiej ceramiki malowanej na stanowisku 10 w Stryżowie, gm. Horodło, woj. Zamość

Archeologia Polski Środkowowschodniej 1, 189-192

1996

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

WANDA KOZAK-ZYCHMAN, EWA GAUDA

MATERIAŁY KOSTNE Z POCHÓWKÓW KULTURY WOŁYŃSKO-LUBELSKIEJ CERAMIKI MALOWANEJ
NA STANOWISKU 10 W STRZYŻOWIE, GM. HORODŁO, WOJ. ZAMOŚĆ

Opracowany materiał antropologiczny pochodzi z badań przeprowadzonych w 1994 roku (A. Zakościelna, J. Gurba 1995), na sukcesywnie niszczonej orką, jak też (a w zasadzie głównie) działalnością archeologa-amatora. Groby nr 1 i 3, oraz całkowicie zniszczony grób nr 2, którego lokalizację odtworzono w oparciu o relację „odkrywcy”, należały do ludności kultury wołyńsko-lubelskiej ceramiki malowanej z okresu neolitu (A. Zakościelna, w tym tomie).

Grób nr 1. Zawierał szczątki kostne, w większości przemieszczone i przemieszane, należące do młodej kobiety, której wiek oceniono na 15-18 lat (*Iuvenis*).

Z czaszki zachowały się: niewielki ułamek kości pokrywowej o grubości 3-4 mm, fragment lewej kości skroniowej z częścią sutkową i okolicą otworu słuchowego zewnętrznego, kiel, ząb przedtrzonowy i trzy zęby trzonowe o słabo startych powierzchniach koron.

Szkielet pozaczaszkowy reprezentowały: trzon prawego obojczyka, prawa łopatka (zniszczony brzeg przyśrodkowy i wyrostek kruczy) oraz część grzebienia łopatki lewej, nieliczne ułamki żeber, pięć fragmentarycznie zachowanych kręgów piersiowych i ułamki łuków, trzony obu kości ramiennych, trzon lewej kości łokciowej i fragmenty trzonów obu kości promieniowych, II kość lewego śródręcza i trzy człony palców rąk, trzony obu kości udowych oraz część nasady dalszej a także trzony obu kości piszczelowych i strzałkowych. Wśród opisanych szczątków kostnych znajdował się fragment trzonu (z partii dolnej) prawej kości ramiennej, być może przemieszony przypadkowo z warstwy ornej, należący do innego osobnika.

Szczątki kostne ze skupiska, jakie odkryto 1,5 m na północny zachód od grobu nr 1 (fragmenty trzonów prawej kości łokciowej, lewej promieniowej i prawej strzałkowej oraz V kości śródstopia) najprawdopodobniej również nie mają z nim związku, lecz stanowią pozostałość innego zniszczonego obiektu.

Grób nr 2. Poza dublującymi się fragmentami lewej kości miednicznej dorosłego, pozostałe wybrane przez amatora-„odkrywcę” szczątki kostne stanowią najprawdopodobniej pozostałość jednostkowego pochówku osobnika płci męskiej, zmarłego powyżej 20 roku życia.

Z czaszki zachowały się: nieliczne ułamki kości

ciemieniowych o grubości 5-9 mm oraz fragment lewej kości skroniowej.

Ze szkieletu pozaczaszkowego pozostały: trzon prawego obojczyka, kąć boczny prawej łopatki z wydrążeniem stawowym i częścią grzebienia, kąć boczny łopatki lewej z wyrostkiem kruczym (wydrążenie stawowe uszkodzone) i podstawa wyrostka barkowego luzem, środkowa partia trzonu (z guzowatością naramienną) prawej kości ramiennej oraz fragment trzonu z nasadą dalszą lewej, ułamki trzonów kości lewego (?) przedramienia (łokciowej i promieniowej), trzon III (?) kości śródręcza, fragment kręgu obrotowego z zachowanym zębem oraz dwa ułamki łuków kręgowych, niewielkie ułamki kości krzyżowej z grzebieniem pośrodkowym, fragmentarycznie zachowana lewa kość miedniczna, fragmenty trzonów obu kości udowych (M-8 prawej - 96, lewej - 97) oraz nasada górna z częścią trzonu i krętarzem większym lewej kości, trzon z nasadą dalszą prawej kości piszczelowej (M-10b 83) i fragment nasady bliższej luzem oraz nasada dolna z niewielkim fragmentem trzonu lewej kości piszczelowej, fragment lewej kości skokowej oraz I kość prawego śródstopia (nasada bliższa zniszczona).

Grób nr 3. Zawierał pochówek mężczyzny zmarłego w wieku 25-30 lat (*Adultus*). W przypadku większości odkrytych kości układ anatomiczny był zachowany. Na szczęście tylko nieliczne uległy przemieszczeniu - rozwleczone orką i wkopem rabunkowym.

Czaszka zniszczona i niekompletna. Część twarzoczaszki zrekonstruowano z fragmentów. Zachowały się: kość czołowa zespolona z lewą kością nosową i fragmentami obu kości ciemieniowych oraz ułamki kości ciemieniowych i łuski kości potylicznej luzem, fragment lewej kości skroniowej z wyrostkiem jarzmowym i dołem żuchwowym w połączeniu z niewielką częścią skrzydła większego kości klinowej, obie kości jarzmowe, szczeka górna (z ubytkami w trzonie po stronie prawej i uszkodzonym wyrostkiem zębodołowym M₃) a także żuchwa (bez wyrostka dziobiastego strony prawej, wyrostek kłyckiowy luzem). Szew strzałkowy zasklepiiony od wewnątrz, podczas gdy na zewnątrz częściowa obliteracja w patrii środkowej.

	M ₂	M ₁	P ₂	P ₁	C	I ₁		I ₁	C	P ₁	P ₂	M ₁	M ₂	M ₃
Uzębienie:	M ₃	M ₂	M ₁	x	x	x	x	x	x	x	x	M ₁	M ₂	M ₃

Obustronnie w szczęcie górnej siekacze boczne (I₂) niewyróżnione (redukcja). Po innych brakujących zębach zębodoły otwarte. Powierzchnie koron zębów trzonowych starte dość słabo.

Stopień wykształcenia gładyszki - VI, łuki brwiowe bardzo wyraźne, spina nasalis anterior - 3, apertura piriformis - fossa praenasalis (cechy kranioskopijne wg różnych autorów cyt. R. Martin 1928).

Pomiary kranjologiczne (z zachowaniem numeracji wg R. Martina): 9 ft-ft 95, 47 n-gn 120?, 48 n-pr 65, 51 mf-ek 40, 52 wys. ocz. (l) 30, 54 szer.ap.pir. 24?, 55 n-ns 50, 66 go-go 107, 69 id-gn 34, 70 kdl. wys. 67, 71 szer. ram. ż. 34. Wartości wskaźników - 52:51 75,0; 54:55 48,0 wskazują, iż (w klasyfikacji R. Martina) badany osobnik posiadał niskie oczodoły i średnio szeroki nos.

Szkielet pozaczaszkowy reprezentowały: rękojeść mostka i niewielkie fragmenty trzonu, oba obojczyki (lewy kompletny o długości 140 mm, w prawym uszkodzony koniec mostkowy), obie łopatki (w prawej zniszczony brzeg górny i przyśrodkowy, z lewej pozostała część górna z grzebieniem i kątem bocznym - oba wyrostki uszkodzone, szerokość wydrążenia stawowego - 26 mm), prawa kompletna kość ramienna, trzon z nasadą dalszą i fragment nasady górnej lewej kości ramiennej, obie kości łokciowe i promieniowe (te ostatnie z niewielkimi ubytkami przy nasadach dalszych), kość księżycowata, trójgraniasta, główkowata i haczykowata lewego nadgarstka, dwie kości śródrezcza (nasady bliższe uszkodzone), siedem członów palców rąk, dość liczne fragmenty żeber - w tym ośmiu prawej i siedmiu lewej strony, sześć fragmentarycznie zachowanych kręgów piersiowych oraz ułamki trzonów i łuków kręgów z tegoż

odcinka kręgosłupa, jeden dość dobrze zachowany krąg lędźwiowy oraz fragmenty trzech innych, dwa fragmenty kości krzyżowej (w tym część podstawy), znacznie uszkodzone obie kości miedniczne (w prawej ubytki przy grzebieniu biodrowym i powierzchni uchowatej, w lewej brak kości kulszowej oraz centralnie ubytki w talerzu biodrowym, natomiast fragmenty obu kości łonowych luzem), prawa kość udowa (uszkodzone oba krętarze i nadkłykcie), kość udowa lewa (bez nasady bliższej, fragment z krętarzem większym luzem), obie kości piszczelowe (ubytki przy nasadach bliższych), prawa i lewa kość strzałkowa (w lewej zniszczona nasada górna), obie kości skokowe i piętowe, siedem kości śródstopia (w tym I-sze, pozostałych nasady górne zniszczone) oraz pięć członów palców stóp.

Pomiary kości kończyn (nr wg R. Martina): *humerus* M-1 (p) 311; M-2 (p) 305; M-7 (p) 65; *radius* M-1 (p) 235, (l) 234; M-2 (p) 225, (l) 223; M-3 (p) 43, (l) 44; *ulna* M-1 (p) 256, (l) 259; M-2 (p) 226, (l) 229; M-3 (p) 36, (l) 37; *femur* M-1 (p) 431; M-2 (p) 428; M-8 (p) 82, (l) 83; *tibia* M-1 (p) 348, (l) 347; M-1a (p) 353, (l) 353; M-10b (p) 74, (l) 74; *fibula* M-1 (p) 339, M-4a (p) 39, (l) 39.

Zrekonstruowana metodą K. Pearsona przyżyciowa wysokość ciała wynosiła 161,8 cm. W klasyfikacji R. Martina wartość ta mieści się w kategorii wzrostu poniżej średniego.

Opisany materiał antropologiczny, choć nieliczny, stanowi cenne źródło do badań nad zróżnicowaniem biologicznym ludności, która w drugiej połowie IV tysiąclecia b. C. zasiedlała wschodnią rubież Lubelszczyzny.

Literatura

Martin R.
1928 *Lehrbuch der Anthropologie*, Jena.
Zakościelna A., Gurba J.

1995 Badania cmentarzysk kultury wołyńsko-lubelskiej ceramiki malowanej na Grzędzie Horodelskiej, Spr. UMCS, 1994, s. 3-7.

WANDA KOZAK-ZYCHMAN, EWA GAUDA

BONE MATERIALS FROM THE BURIALS OF THE VOLHYNIAN-LUBLIN PAINTED POTTERY CULTURE, SITE 10, IN STRZYŻÓW, HORODŁO MUNICIPALITY, ZAMOŚĆ VOIVODESHIP

Grave No. 1. It contained bone remnants belonging to a young woman whose age has been determined as 15-18 (*Juvenis*).

Bone remnants from the accumulation discovered 1.5 m to the N-W from grave No. 1, are probably unconnected with those in the grave but constitute remains of another, destroyed object.

Grave No. 2. Apart from the duplicate fragments of the left pelvic bones of a mature individual, the other bones — taken out by an amateur-discoverer — most probably constitute remnants of a single

burial of a male individual who died when he was over 20 years of age.

Grave No. 3. It contained the burial of a man, aged 25-30 years (*Adultus*). Most of the discovered bones preserved the anatomic arrangement of the skeleton. Indexes calculated on the basis of the few measurements showed that the individual had low eye sockets and a nose of average breadth. The body height, while alive, reconstructed after K. Pearson's method, was 161.8 cm. According to R. Martin's classification, it belonged to the category below average height.

HALINA TARAS

ZABYTKI KULTURY PUCHARÓW LEJKOWATYCH Z MIEJSCOWOŚCI JANKI, GM. HRUBIESZÓW

W 1988 roku p. Antoni Kot podarował Katedrze Archeologii UMCS w Lublinie przypadkowo odkryte w Jankach, gm. Hrubieszów zabytkowe przedmioty. Zabytki wydobył podczas prac ziemno - budowlanych na terenie swej posesji (ryc. 1: A) p. Bogusław Żuraw. Są to: naczynie gliniane oraz dwa wióry krzemienne.

Naczynie nieznacznie uszkodzone przy wylewie podczas wspomnianych wyżej prac, charakteryzuje się spłaszczonym brzuścem i krótką lejkowatą szyjką oraz wystającym ponad wylew uchem *ansa lunata*. Kubek zdobiony jest ścięciem brzdowym w następującym układzie: na szyjce tuż pod wylewem biegnie dookoła linia a pod nią rząd krokiek zaś na brzuścu 4 grupy pionowych linii, w układzie po 3 linie w każdej grupie, zakończonych rozwidleniami. Ornament inkrustowany był białą pastą, ślady której zachowały się wycinkowo. Powierzchnia naczynia o barwie szaro-brunatnej, plamistej była starannie gładzona aż do wyblyszczania. Masa

ceramiczna zawiera niewielką ilość piasku stanowiącego zapewne jej naturalną domieszkę. Wymiary: średnica wylewu - 10 cm, brzuśca - 14 cm, dna - 6 cm, wysokość - 13,5 cm (ryc. 1: 1).

Wraz z kubkiem znaleziono dwa wióry z surowca wołyńskiego. Jeden z wiórów to okaz częściowo korowy o wymiarach 10,3 x 2,5 x 0,6 cm z drobnym, przykrawędniowym retuszem wierzchołku, widocznym na stronie wierzchniej jednego boku (ryc. 1: 2). Drugi, z ułamaną piętą, posiada wyniszczenia współczesne na obydwu bokach. Wymiary: zachowana długość - 9,2 cm, szerokość - 2,5, grubość - 0,8 cm (ryc. 1: 3).

Zabytki są przykładem form typowych dla grupy południowo-wschodniej kultury pucharów lejkowatych. Kształt garnka, rodzaj ucha i zdobienie mają liczne analogie w fazie wióreckiej tej kultury, która w Małopolsce datowana jest na schyłek IV tys. i pierwsze wieki III tys. p.n.e. (J. Gurba 1989, s. 232).

Literatura

Gurba J.
1989 Kultura pucharów lejkowatych [w:] *Pradzieje ziem*

polskich, T. I-1, Warszawa-Lódź, s. 217-231.

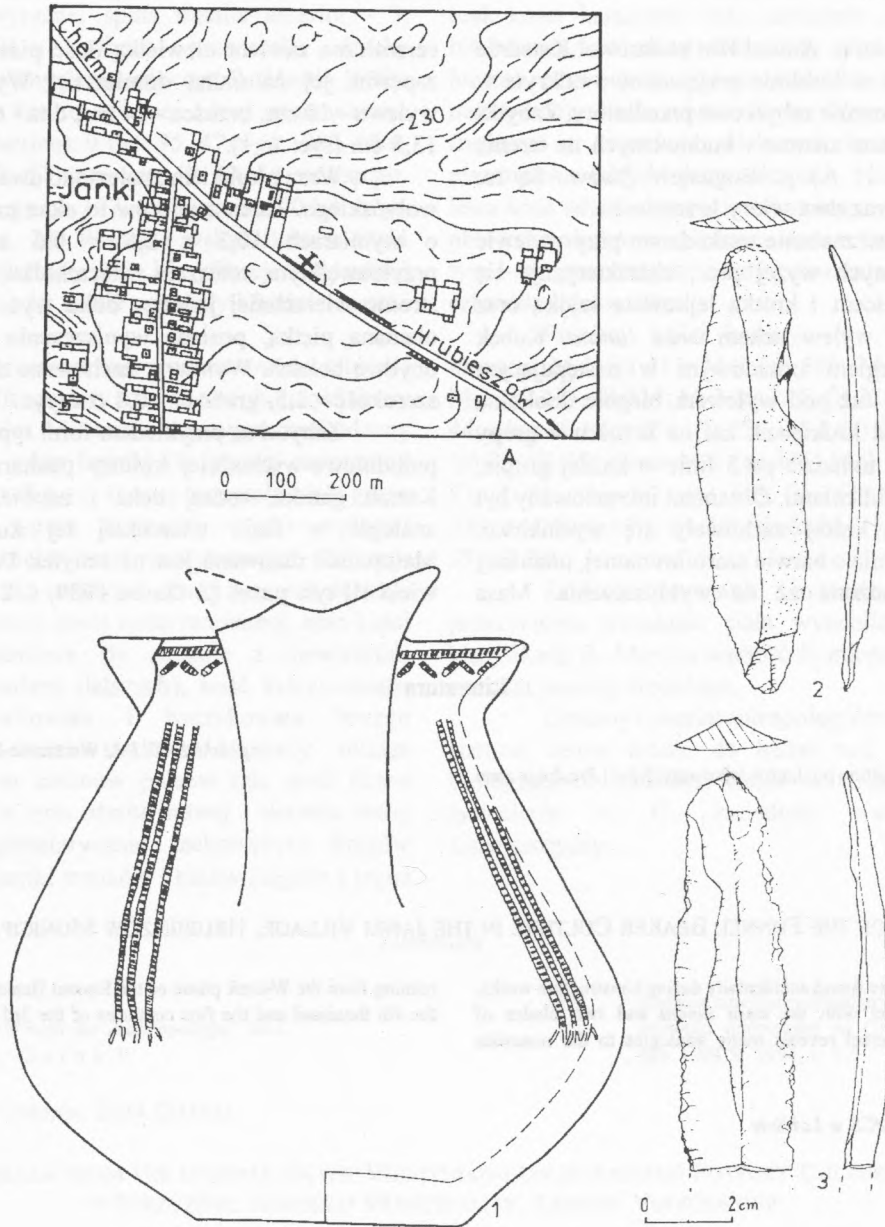
HALINA TARAS

RELICS OF THE FUNNEL BEAKER CULTURE IN THE JANKI VILLAGE, HRUBIESZÓW MUNICIPALITY

The relics were found accidentally during construction works. They included: a vessel with the *ansa lunata* and two blades of Volhynian flint. The vessel reveals many analogies to the materials

coming from the Wiórek phase of the Funnel Beaker Culture (the end of the 4th thousand and the first centuries of the 3rd thousand years BC).

Katedra Archeologii UMCS w Lublinie

Ryc. 1. Janki, gm. Hrubieszów. A - lokalizacja znalezisk, 1-3 - zabytki.